

УДК 37.013.42(73)

**ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ****Шапаренко М. В.**

*У статті розглянуто особливості розвитку соціальної роботи в США починаючи з кін. XIX ст. Виокремлено напрями та досліджено діяльність науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток соціальної роботи.*  
*Ключові слова:* благодійність, соціальна робота, суспільна допомога.

*В статье рассмотрены особенности развития социальной работы в США начиная с конца XIX в. Выделены направления и исследована деятельность ученых, сделавших весомый вклад в развитие социальной работы.*  
*Ключевые слова:* благотворительность, социальная работа, общественная помощь.

*The article describes specific features of social work in the United States since the late nineteenth century. It shows areas of research and activities of scientists who made significant contribution to the development of social work.*  
*Key words:* charity, social work, social aid.

Система соціального захисту в Україні перебуває в стадії зміни, оновлення, реорганізації, що зумовлено економічним, політичним і соціально-психологічним станом суспільства. Дедалі більшого значення у розв'язанні гострих соціальних проблем, які нині стоять перед українцями, набуває відродження розвитку благодійної діяльності різних організацій та установ, спеціалізованих громадських об'єднань і приватних осіб, також важливим завданням є об'єднання всіх форм і напрямів як професійної, так і непрофесійної соціально-педагогічної діяльності в єдину систему, здатну до гнучких і ефективних змін в інтересах людей.

У США під поняттям "соціальна робота" розуміють будь-яке соціальне обслуговування різних верств населення, до якого входить широкий спектр послуг – це і фінансова допомога бідним сім'ям; підтримка дітей-сиріт та жертв насилля; допомога пацієнтам під час реабілітації та після лікування; підтримка постраждалого та членів його сім'ї після нещасного випадку; допомога особам, які мають психічні розлади, включаючи психотерапію; допомога і догляд за немічними старими людьми та тими, хто має фізичні недоліки; підтримка засуджених та дітей, які знаходяться у виправних закладах та ін. Такі широкі рамки визначення соціальної роботи вимагають якісну систему підготовки професійних соціальних працівників, яка почала зароджуватися в кін. XIX ст.

Тому **метою** нашої **статті** є вивчення історії розвитку соціальної роботи, осмислення досвіду, нагромадженого Сполученими Штатами Америки, для успішності процесів становлення і розвитку соціальної педагогіки в Україні.

Зародження суспільної допомоги в США припадає на кінець XIX ст. Тоді для більшості людей благодійність носила релігійний характер. Вони вірили, що допомагати тому, хто цього потребує є великою заповіддю Бога і кожна людина повинна слідувати їй. Проте віруючі мали різні погляди на втілення таких принципів на практиці, що і призвело до непримиренної суперечності між різними віросповіданнями.

Так, протестантські секти до благодійності ставились як до частини їх спільного життя в релігійному братстві чи як до євангелістської та місіонерської роботи з тими, чії душі ще були не врятовані. Під керівництвом протестантських сект знаходилися сиротинці, будинки зневаги для самотніх старих людей, лікарні для приїжджих, благодійні школи, в яких діти з бідних сімей вчилися читати Біблію, а також організації, які поширювали біблійські постулати серед невіруючих.

До другої релігійної групи, серед яких найбільш помітну роль відігравала єпископальна англіканська церква, в основному входили заможні американські сім'ї. Спільною рисою для цієї групи був дух служіння добрій справі, який помножувався на матеріальне забезпечення віруючих. У газетах, присвячених світському життю,

описували благодійні бали, базари, пожертвування тим, хто потребує, оскільки така щедрість піднімала рівень їх власних цінностей вище звичайного і таким чином робила суспільство ніби їх боржником. Незважаючи на це, ці люди залишили вагомий слід в історії соціальної роботи та соціального забезпечення. Вони проявили зацікавленість до етичного та практичного боку благодійності, ніж до її релігійної філософської місії.

Третя група служила іммігрантам, які шукали щастя на американській землі, приїхавши до США з Європи після 40-х рр. XIX ст. Більшість цієї релігійної групи складала прибічники римо-католицької церкви. Благодійна діяльність мала замкнений секстанський характер, була спрямована на допомогу певній групі іммігрантів, збереження своєї етнічної та релігійної цілісності.

Отже, в кожній релігійній групі практика благодійності носила місіонерський характер і коливалася залежно від віросповідань та обставин.

За ініціативою рад благодійності та перетворення деяких штатів 1874 р. Національна конференція благодійності та перетворення зібрала попередників майбутньої професійної соціальної роботи та заклала теоретичні основи соціального забезпечення. Учасники конференції визначили напрями соціальної роботи в майбутньому. У 1880 р. товариства організації благодійності і перетворення увійшли в Національну конференцію добродійності та перетворення. Голови цих товариств брали активну участь у місцевих добровільних благодійних асоціаціях, втілюючи принцип "становище зобов'язує". Товариства прагнули до методичної систематичної ефективної і конструктивної допомоги. Щороку конференція проводила збори для обміну досвідом та ознайомлення з передовими ідеями.

1886 р. був створений перший сетельмент у Нью-Йорку під назвою Гльдія сусідів. Працівники сетельмент-центрів не займалися благодійністю, натомість вони допомагали іммігрантам вирішувати проблеми, які виникали в місцях їх проживання, для їх подальшого швидкого адаптування та інтегрування в американське суспільство. Адже, на думку Дж. Адамс, причини соціальних проблем полягають не у внутрішньому світі людини, а суспільстві, і пов'язані з процесами суспільних перетворень. Найбільш відомим будинком для приїжджких був Хал-Хаус, створений 1889 р. Дж. Адамс та Е. Стар у Чикаго.

Альтернативний фаховий підхід виходить із того, що індивіда, який знаходиться у незадовільному стані, потрібно "соціально лікувати" та підготувати його до можливості вирішувати проблеми самостійно. Соціальна допомога включає в себе заходи, які мають змінити самого індивіда і його соціальне оточення. Представницею цього підходу є Мері Річмонд, за ініціативою якої 1898 р. в США відкрито першу національну школу прикладної філантропії (сьогодні – факультет соціальної роботи Колумбійського університету). Першими підручниками були книги Амоса Уорнера "Американська добродійність" і Мери Річмонд "Дружній візит до бідняків: практичне керівництво для працюючих у благодійних організаціях". Підготовка кадрів для соціальної роботи перебувала ще в дуже великій залежності від зусиль благодійних організацій. Першими викладачами були члени суспільства добродійності з більшим досвідом роботи. Студенти займалися без відриву від роботи, а навчальна програма включала спеціальні теми для практичної соціальної роботи в різних областях: вивчення умов життя неблагополучних родин; соціальна робота в медицині; соціальна робота в школі; соціальна психіатрія. Зазначені області практичної соціальної роботи мали самостійні навчальні програми, що створювало труднощі при переході з однієї області практичної роботи до іншої. Варто зазначити, що всі програми були спрямовані на навчання індивідуальній роботі з клієнтом. Групова робота як самостійний і теоретично обґрунтований метод соціальної роботи був уведений у програми навчання соціальних працівників тільки в 40-і рр.

1917 р. Мері Річмонд друкує книгу "Соціальні діагнози", в якій вона описує термін "case-work", виділивши два методи роботи: прямий, який передбачає безпосередній вплив на клієнта з метою покращення його персональних характеристик, знань, умінь, навичок, що сприяє адаптації до умов конкретного соціуму; непрямий, який слугує покращенню життя клієнта завдяки впливу на соціальне оточення.

Розвиток цього напрямку професійної діяльності у 1930-х рр. посилювався становленням психоаналітичної теорії як основи для визначення проблем людини. Школа діагнозу пов'язує таким чином соціальні проблеми з пороками індивідуальних відхилень, які детально описані Зигмундом Фрейдом.

1919 р., незважаючи на висловлювання на Національній конференції доброчинності 1915 р., Абрахама Флекснера, провідного спеціаліста в області професійного утворення в США, про те, що соціальна робота не є професією, створена Асоціація шкіл соціальної роботи в Америці, головним чином для підтримки зв'язків між школами. В 1924 р. Асоціація розробила навчальні плани для регулярних курсів навчання, для курсів підготовки відповідальних працівників в області соціальної роботи й для курсів, створених при університетах.

Унаслідок "Великої депресії" та Другої світової війни 60-ті рр. ознаменувалися зростанням попиту на соціальних працівників. Багато програм включали субсидії для підготовки персоналу. У 1962 р. 56 шкіл соціальної роботи налічували 6093 студента на курсах магістрів соціальної роботи; в 1973 р. 79 шкіл мали 16099 студентів. У 60–70-ті рр. Рада з освіти в галузі соціальної роботи почала приймати професійні програми, в 1960 р. були прийняті програми підготовки докторів. Багато шкіл соціальної роботи пропонували ці курси головним чином для майбутніх аспірантів і викладачів. Національна асоціація соціальних працівників (НАСП), створена в 1955 р. сімома спеціалізованими професійними асоціаціями. Це були Асоціація соціальних працівників у медицині, Національна асоціація соціальних працівників шкіл, Американська асоціація соціальних працівників, Асоціація соціальних робітників в психіатрії, Асоціація спеціалістів з групової терапії, Асоціація з вивчення форм організації громади та Група з вивчення соціальної роботи. Усі їхні члени були прийняті в НАСП як ветерани, а нові члени повинні були мати диплом про закінчення офіційних шкіл соціальної роботи. З 1969 р. членами НАСП могли стати лише ті, хто отримав ступінь бакалавра, була заснована також Академія дипломованих соціальних працівників для тих, хто мав не менше ніж дворічний стаж роботи після одержання ступеня магістра соціальної роботи. Для вступу в академію необхідно було здати письмовий іспит. НАСП у своїх різних комісіях розробила основні принципи і напрями практичної соціальної роботи. Вона також виробила вимоги для працівників, рекомендувала рівні заробітної оплати праці і сприяла прийняттю законодавством про юридичне регулювання практичної соціальної роботи. В етичному кодексі НАСП дано чітке визначення цінностей соціальної роботи. Протягом усього свого існування НАСП витратила більше коштів на вдосконалення та розширення практичної соціальної роботи, ніж на соціальну боротьбу і соціальні зміни. Одним із постійних завдань асоціації було досягнення більш чіткого розуміння того, що являє собою зазначена сфера діяльності.

Професійні стандарти, розроблені в програмах курсів магістрів соціальної роботи, були закріплені в 1939 р. у вигляді методів індивідуальної роботи з клієнтом, групової роботи, ролі місцевих організацій і соціального управління, соціального забезпечення, соціальних наукових досліджень, медичної та психіатричної допомоги. Аналіз програм 1959 рекомендував розширення загального і спеціального навчання практичним методам роботи. У 60-ті рр. ці методи були класифіковані наступним чином: "... прями служби" – індивідуальна, групова робота і сфера діяльності місцевих організацій; "непрямі служби" – аналіз політики, планування, адміністративне управління та наукові дослідження.

Рух за громадянські права від суворих моральних принципів рівності можливостей перейшло до спірної політики рівності результатів. Зростаюче визнання загрози навколишньому середовищу, поширення токсичних відходів, небезпека трудового травматизму підштовхнули до прийняття федеральних законів 70-х рр., які регулювали умови життя і стримували економічний розвиток. Війна у В'єтнамі, "Уотергейт" та інші проблеми знизили довіру громадян до уряду.

Отже, соціальні служби – це агентства, працівники яких займаються різноманітною діяльністю. Коли дослідники намагалися охарактеризувати цю професію, вони почали з цінності організації, створеної для реалізації моральної вимоги персональної відповідальності за всіх і соціальної відповідальності суспільства за кожного його члена. Дух готовності надати допомогу був основою історичних цінностей соціальної роботи. Цей дух передбачав активне усвідомлення персональної та соціальної відповідальності і розуміння, що соціальна робота є засобом перетворити ці моральні цінності в щось раціональне і дієве. Можливо, ці надії були поверхневими, але вони стали живильним середовищем для формування професії соціального працівника.

**Література**

1. Доуэл М. Практика социальной работы / М. Доуэл, С. Шадлоу ; пер. с англ. – М. : Аспект Пресс, 1997.
2. История социальной педагогики (становление и развитие зарубежной социальной педагогики) : учебник / под ред. В. И. Беляева. – М. : Гарарики, 2003. – 255 с.
3. Теория и методика социальной работы : в 2 ч. – Ч. 2. – М. : Союз, 2004
4. Энциклопедия социальной работы : в 3 т. ; пер. с англ. – М. : Центр общечеловеческих ценностей, 2004.